

EREVNA

Årg. III

N:r 2

1946

Innehåll

Passionshistorien och vår syn på Skriften. Av Hovpredikanten Bo Giertz.	65
De två första påskaftnarnas symboler och innebörd inom judendomen. Seder och Haggadah av Fil. lic. Herman Wohlstein.	74
1. Petr. 2,4-9. (Reformationsd.) Av Sogneprest Carl Fr. Wislöff.	78
Nytestamentlig förkunnelse. Några synpunkter. Av red. Sture Olsson.	81
Anteckningar till nytestamentliga texter. Av Professor Hugo Odeberg.	88
Joh. ev. 16:5-15 (4 e. Påsk).	88
Joh. 16:23-33 (Rogate).	92
Apg. 1:1-11 (Kr. Himmelsf.d.).	94
Joh. 15:26-16:4 (6 sönd. e. Påsk).	96
Joh. 14:23-31 (Pingstdagen).	97
Joh. 3:16-21 (Annand. pingst).	99
Joh. 3:1-15 (H. Tref. dag).	100
Luk. 16:19-31 (1 e. Tref.).	102
Luk. 1:57-80 (Joh. Döp. d.).	103
Luk. 14:16-24 (2 e. Tref.).	103
Luk. 15:1-10 (3 e. Tref.).	104
Frågor och svar.	108
Tidskrifter.	111
Innehållsförteckning.	114

*Innehållsförteckningen i slutet av häftet och sidhänvisningar i texten
enligt originaltexten.*

Passionshistorien och vår syn på Skriften.

Av Hovpredikanten *Bo Giertz*.

För en utomstående betraktare är passionsdramat endast ett stycke historia, vars episoder verka brutala eller triviala, rörande eller imponerande. Han konstaterar, att liknande ting ha skett vid andra tillfällen och att liknande repliker ha fällt i andra sammanhang. Det hela ter sig för honom lika tillfälligt och meningslöst, som hela historien ter sig ur en enbart inom-världslig synvinkel.

Urkristendomen fattade allting annorlunda. Den kände sitt Gamla Testamente, och den kände hemligheten med Kristus. Därför hörde och såg den, hur hela passionsdramat fylldes av reminiscenser ur det förgångna. Händelserna på Golgata ledsagades av ett fjärran eko. De väckte minnen. Detta hörde man icke för första gången, detta var på något vis redan beskrivet. Ingenting här var tillfälligt, utan allt ingick i en gudomlig plan, en plan, som redan förut verkat i historien och som därför fanns hemlighetsfullt nedlagd i Israels heliga skrifter.

Detta är väsentligt för den kristna synen på passionshistorien. Den är världshistoriens medelpunkt. Allt Guds handlande i det förflutna har syftat framåt mot det, som skedde i påskveckan. Därför finnes Kristus förebådad och förebildad i all Guds tidigare uppenbarelse. I sitt Credo uttrycker Kyrkan det så, att den Ande, som utgår av Fadern och Sonen, »har talat genom profeterna». För urkristendomen var det självklart,

att Kristi bild skymtade överallt i det gamla förbundets skrifter. Endast den förstockade kunde vara blind för det (2 Kor. 3:14 f., 4:1-3).

För ett profant betraktelsesätt, som icke räknar med Guds verklighet, är det naturligtvis fantasteri att finna häntydingar på Kristus i Höga Visan eller Genesis. Men »fantasteriet» blir fullt naturligt, om man delar Jesu egen tro på Honom, som räknat alla håren på våra huvuden och utan vars vilja icke en sparv faller till marken. Han måste ha vetat, vilka ord och vilka händelser, som skulle finna vägen in i den heliga bok, genom vilken han skulle tala till alla folk och alla tider. Han som länkar både folkens väg och individernas öden har självfallet också varit Herre över Bibelns tillblivelse och över kanonhistoriens alla skiftande faser. Liksom han länkat historien fram mot den tidens fullbordan, då hans Son skulle komma i världen, så har han också länkat Skriftens historia. Även där har han lagt allt det redo, som skulle gå i uppfyllelse vid Sonens ankomst.

Så har Kristi bild vävts in i allt det, som Gud har skänkt sin Kyrka i Israels skrifter. Det betyder inte nödvändigtvis, att de som första gången sade, sjöngo eller skrevo dessa ord, själva visste, att de talade om Herrens Smorde. Men Gud visste det, och de kristtrogna veta det i dag. Liksom Översteprästen sade långt mera, än han själv förstod, när han bad rådsherrarna besinna, hur mycket bättre det var, att *en* man fick dö för folket, än att hela folket skulle förgås (Joh. 11:50), så ha också många av psalmisterna (eller Jobsbokens författare eller de gamla berättarna eller vem man vill nämna bland Gamla Testamentets mänskliga upphovsmän) kanske inte alls anat, att deras ord flätades samman till en bild av den kommande Messias. I somliga fall har Israel senare förstått det. Men i många fall förblev det fördolt, tills det kunde förstås i ljuset av Jesu liv. Jesus blev ju icke den Messias, som Israel väntat sig. Men när frälsningsdramat var fullbordat, föll det som fjäll från lärjungarnas ögon. Eller rättare: samme Ande, som gestaltat Kristi

bild i det gamla Israels skrifter, gjorde den nu levande. Nu kunde man läsa Jesaja 53 eller den 22:a psalmen med helt nya ögon. Man hade sett uppfyllelsen av det, som ingen förut kunnat förstå.

*

Men är nu icke detta godtycke?

Svaret kan endast bli: Naturligtvis är det godtycke — om man utgår från en sekulariserad betraktelse, som inte räknar med Gud. Men för en kristen betraktelse, som utgår från samma premisser som Kristus själv, betyder det endast, att man ser och erkänner »den ordning, som i tidernas fullbordan skulle komma till stånd, det beslutet (som Gud från begynnelsen hade fattat inom sig själv) att i Kristus sammanfatta allt i himmelen och på jorden» (Ef. 1:10). Alltsammans har ju blivit skapat genom Kristus och till Kristus (Kol. 1:6). Från begynnelsen styr världens historia hän mot Kristus. Han är med i allt, och allt har sitt bestånd i honom — även före hans uppenbarelse i köttet. Därför var han med också i Gamla Testamentet. Han var klippan, som Israel drack ur (1 Kor. 10:4), det var honom, som Israel frestade i öknen (v. 9), det var han som verkade i profeterna och genom dem »förebådade de lidanden, som skulle vederfaras Kristus, och den härlighet, som därefter skulle följa» (1 Petr. 1:11).

Kristus lever alltså i det gamla förbundet *icke endast som ett löfte*, om vilket alla de fromma i Israel voro väl medvetna och som de trodde på. Han fanns där också som *en hemlighet*, som en gång skulle uppenbaras. När han vandrade på jorden, när han led och uppstod, avslöjades stycke för stycke Skriftens dittills fördolda mening.

Häri ser nu urkristendomen en av de stora bekräftelserna på att Jesus verkligen var Messias. Det betyder inte bara, att han var den Utlovade, om vilken fäderna läst i Skriften, utan

också att han var den, som med sin Ande format både Israels och Skriftens historia. Han var den Preexistente, Ordet, som var i begynnelsen, den drivande kraften och fördolda meningen i Israels historia, den utan vilken allt skulle ha förblivit ett fragment och en gåta men som genom sitt liv förklarade Skrifternas sammanhang och uppenbarade den rätta meningen, exempelvis med templet och offertjärsten.

Som alla nytestamentliga tankar är också denna väsentlig, om man skall kunna tillgodogöra sig den kristna synen på livet och tillvaron. Vi kunna kanske exemplifiera det med synen på lidandet, eftersom vi togo vår utgångspunkt i passionsdramat.

Gamla Testamentet är fullt av mänsklig klagan, en klagan som ibland får en intensitet, som verkar förtvivlad och nästan hädisk. Nu är det påtagligt, att det just i sådana sammanhang (Psaltaren, Jobsboken, Klagovisorna) ligger inbäddat särskilt många hänsyftningar på Kristus. Den gamla kyrkan har sett det och flitigt utnyttjat sådana ställen i passionstidens liturgi. Den har därvid följt Kristus själv, som ju klädde den gudsövergivenhetens vända, han utstod för vår skull på korset, i ett ord ur psaltaren.

Detta kastar nu ett alldeles nytt ljus över lidandet. Utan Kristus skulle alla dessa klagopsalmer icke vara mera än ett skakande monument över mänsklig nöd. De skildra på ett oöverträffat sätt människans förtvivalde reaktion inför livets elände, som hon upplever så mycket smärtsammare än den övriga skapelsen, därför att hon kan reflektera över den och förnimma den som ondska och skuld. Här skildras allt, som kan krossa ett människohjärta: otack och smälek, svek från de närmaste, en tro som tycks komma på skam, råhet och våld, plundring och dödshot, ångest, fasa, ruelse och gudsövergivenhet.

Och i allt detta finnes Kristus! Så tydligt, att orden måla

nästan varje detalj i Golgatascenerna. Så träffande klart, att Kristus på korset kunde tala med de gamla psaltarorden.

För en kristen betraktelse är detta icke någon tillfällighet. Allt är ju sammanfattat i Kristi försoningsverk — även lidandet, *allt* lidande, som rymmes inom gränserna för denna onda värld och dess blodbesudlade historia. Allt detta är hemlighetsfullt inneslutet i Kristus. Det var med i den kalk, han måste dricka. Det var våra sjukheter han bar, våra smärtor, dem lade han på sig. Därför att han i allt skulle bliva lik sina bröder, måste han också dela deras lidanden. Genom lidandet skulle han fullkomnas som vår frälsnings hövding (Hebr. 2:10).

Men eftersom nu hela den heliga historien före Kristus syftar framåt emot honom, så är det också i allt lidande före Kristus inneslutet något, som syftar framåt mot den lösning av lidandets gåta, som först korset kunde ge. Liksom Israels historia från början präglats av Kristus, har Kristus också från begynnelsen varit med i dess lidanden. Därför formas lidandet bland gamla förbundets människor till en bild av den Smärtornas Man, som en gång skulle fullgöra också det, som profeterna före honom aldrig rådde med: att vända lidandets förbannelse i välsignelse och ge det slutliga svaret på alla de förtvivalade frågor, som uppstiga exempelvis ur Jobsboken.

Svaret på alla dessa frågor ligger i försoningen: allt sammanfattas i Kristus på så sätt, att han försonar allt. Han bryter ned allt det, som är förbannelsen i den fallna världen: den skuld som skiljer från Gud och den fördömelse, som ligger i att komma bort från Gud. Därigenom tar han bort lidandets bitterhet, på samma sätt som han tagit bort dödens. Döden är visserligen kvar, fastän Kristus besegrat den. Även om Kristus är i oss, så är ju kroppen för syndens skull hemfallen åt döden (Rom. 8:10). På samma sätt är lidandet kvar, också bland de återlösta. För syndens skull hänger lidandet oupplösligt samman med det liv, som vi leva i köttet. Men liksom dödens

fasa och bitterhet är borta, liksom den icke har makt att behålla och behärska oss, så är även lidandets bitterhet bruten. Lidandet kan aldrig göra sig till herre över den som tror. Det kan endast tjäna honom till gagn. Det blir agan, som fostrar, eller korset, som dödar den gamla människan. Till slut blir det liksom döden en vinning.

Därför finnas icke heller några klagopsalmer i Nya Testamentet. Om lidandet talas det väl närmast mera och oftare än i det Gamla. » För din skull varda vi dödade hela dagen; vi hava blivit aktade såsom slaktfår.» Men »i allt detta vinna vi en härlig seger». »Ingenting kan skilja oss från Guds kärlek, som är i Kristus Jesus.» Han som såg allt lidande i det gamla förbundet och redan då satte sin prägel på det, så att det hemlighetsfullt blev märkt av korset, han, som i tidens fullbordan tog allt på sig, han är borgensmannen för, att allt till slut går ihop i Guds slutsumma och att intet skall kunna skilja den som tror från förlåtelsen och saligheten i Guds rike. Därför bli alla lidanden, som ännu finnas kvar bland de kristtrogna, förvandlade till Kristuslidanden. De kunna strömma över en människa till överflöd. Men samtidigt får hon från Kristus tröst i överflödande mått. Det slutliga svaret på de frommas klagopsalmer i Gamla Testamentet är givet i början av 2 Kor. 1.

Så är Kristus även i detta stycke Skriftens fullbordan. Klagopsalmernas djupa förtvivlan är också ett stycke av Guds ord, men endast därför att Kristus är med i dem. De ha blivit till under hans hand, som visste, både att denna förtvivlan hör med till det oförlösta människolivet och att det en gång skulle finnas en förlossning från allt detta. De måla bilden av Honom, som genom att själv vara övergiven av Gud på korset skulle bli borgensmannen för att ingen syndare någonsin mera behöver vara övergiven av Gud för sina synders skull.

*

Är detta riktigt, är det uppenbart, att man aldrig kommer åt, vad Skriften vill säga, *enbart* genom att undersöka, vad ett ord kan ha betytt i den situation, där det först uttalades. Det är givetvis forskningens uppgift att undersöka ett textställes »ursprungliga» betydelse. Resultatet har sitt givna historiska värde. Man skall blott icke säga, att man därmed »bevisat», vad ett ord »faktiskt» betyder. I så fall har man förnekat, att Gud skulle kunna vara en verklighet, som kan ha haft någon djupare avsikt med just detta ord. Man har i själva verket också förnekat, att ordet i fråga egentligen har något intresse utöver det rent antikvariska. Ty vad Israels konungar och profeter hade för sig, det kan nu absolut inte ha något annat intresse för oss än rena kuriositetsintresset, *såvida inte Gud faktiskt hade en djupare mening med Israels historia*. Men om Israels historia syftade framåt, om den av Guds hand gestaltades så, att Gud genom just denna historia skulle tala också till andra folk och andra tider, då är det fullt legitimt att fråga också efter vad som skedde i det som syntes ske och vad som var den djupare meningen och det framåtsyftande i det, som den gången bara hade en tillfällig historisk innebörd.

Räknar man alltså med en uppenbarelse — och det gör ju varje kristen — måste man utgå ifrån, att allt som hör till denna uppenbarelse har en gudomlig mening, som mycket väl kan ha varit fördold för samtidens människor. Och det är också en uppgift för forskningen att vid sidan av den rent historiska analysen klarlägga, vad dessa ord och händelser ha betytt i den kristna traditionen, i kyrkohistorien och i det kristna fromhetslivet. Den »utveckling» som man då ofta kan konstatera, innebär inte något nedsättande värdeomdöme. Den illustrerar endast, att uppenbarelsen inte var fullbordad i det gamla förbundet och att Israels historia inte kan förstås utan Kristus.

Till slut blir Skriftens egentliga mening icke åtkomlig med profana medel, varken med en rent historisk tolkning eller

genom en undersökning av traditionen. I Skriften talar ju Gud till sitt folk. Men vad Gud talar, kan ingen rätt fatta, som inte vill fatta *Guds* budskap som ett budskap, genom vilket Gud själv träder in i själen för att härska över den. Detta budskap kan man aldrig »utforska» eller »undersöka», utom i avsikten att få veta, vad Gud talar. Man kan endast ställa sig **under** det, låta sig gripas av det, lyda och tro. Naturligtvis kan också forskaren göra detta. Ja, han *bör* göra det. Annars talar han som den blinde om färgen. Historiska detaljer kan han möjligen klara ut. Men de säga lika litet om Skriftens verkliga innehåll, som den kemiska analysen av färgerna säger om en duk av Rembrandt.

För att ta ett exempel: Forskningen kommer alltid att brottas med problemet, vem som »egentligen» avses med Herrens lidande tjänare i Jesaja 53. Den kan också undersöka, hur det kapitlet fattats inom judendomen och hur det sedan kommit att tolkas av urkyrkan. Det slutliga svaret på frågan ger Kyrkan, när hon låter detta kapitel läsas som episteltext på långfredagen. Det svaret innebär, att Gud låtit detta kapitel stå i sitt heliga Ord, därför att han velat tala till sin Kyrka om innebörden av sin Sons ställföreträdande lidande.

*

Det sagda är en av orsakerna till att termen »historisk bibelsyn» inte kan godtas som karakteristisk av den kristna synen på Skriften. Huvudinvändningen är, att en strikt historisk bibelsyn alltid måste stanna vid ett inomvärldsligt betraktelsesätt. Den kommer i varje fall aldrig åt Skriftens djupare mening. Rent historiskt måste man sätta ett stort frågetecken för vad som »egentligen» avses med Jesaja 53, liksom man måste sätta ett lika stort frågetecken för profetian i Jes. 7 om den unga kvinnan, som skall bliva havande. Skulle man stanna

vid en rent historisk bibelsyn, borde alltså dessa texter utgå ur evangelieboken, där de stå som profetior om Kristus. Den historiska bibelsynen kommer aldrig till rätta med Ordets uppenbarelseskaraktär. Den kan därför aldrig bli den kristna trons egen syn på Bibeln, ty den kristna tron räknar med att Gud låtit denna bok bli till just sådan den är, för att genom den tala till alla tider och alla folk, och att han vid just detta ord bundit en hemlighetsfull makt, som skapar tro i ödmjuka och lyssnande hjärtan. Skriftens innehåll är icke uttömt med att den är ett referat av ting, som för längesedan passerat, och ord, som en gång yttrats. Den är ett Ord, som *nu* utgår från Guds läppar, och som i detta nu griper in i världen och skapar nya händelser och formar nya öden genom att döma och benåda, genom att slå ned all mänsklig självhärlighet och upprätta trons lydnad. Det är ju detta som gör Ordet till ett *levande* ord och ger det dess makt och myndighet. Men just detta — som är grundväsentligt för den kristna synen på Ordet — tappas helt och hållet bort, om man anlägger en rent historisk betraktelse på Bibeln. Det historiska betraktelsesättet har sitt berättigande inom sin egen begränsade sfär. Men inom denna sfär blir bibelordet aldrig Ordet från Guds läppar. Den kristna bibelsynen måste ge uttryck åt något helt annat, något som fångar det väsentliga i Skriften: den Kristi egen närvaro i Ordet, som präglar hela den bibliska uppenbarelsen från början till slut, och som till tidens ände skall ge detta Ord dess hemlighetsfulla makt att övervinna ett människohjärtas tvivel och otro.

De två första påskaftnarnas symboler och innebörd inom judendomen.

Seder och Haggadah

av Fil. lic. *Herman Wohlstein*.

Päsach, grek. Pas-kha, sv. påsk, överskridandets fest, 15-22 Nisan, är den tidpunkt (mo'ed) under det judiska kalenderåret, som är rikast på symboler och bibliska traditioner. Vid sidan om sabbaten är den det mest typiska uttrycket för Israels enhetupplevelse av kropp och själ. Liksom varje veckas sabbat vill dokumentera alltets tillkomst genom ett skapande förnuft och varje människas uppgift att på en gång andligt och kroppsligt medarbeta i detta skapelseverk, är Päsach-högtiden det årligen återkommande vittnesbördet om det *i lidande skapade* judiska folkets »Varde» mitt ur kaos och mörker. Vad sabbaten är för naturen, resp. människan, betyder Päsach för historien, den är så att säga sabbaten, överförd på det historiska planet. För denna analogi betecknande är det också, att instiftelsebönen för sabbaten, Kiddush, icke blott häntyder på skapelseverket, ordagrant »begynnelseverket» (ma'asebereshith), utan även framhåller uttåget ur Egypten, päsachfestens egentliga raison d'être. Forntidens folk sågo i historien ingenting annat än naturens lydiga slavinna, för Israels folk däremot inpräntades genom upplevelsen av frälsningen från det egyptiska oket den helt motsatta även i våra dagar mindre omtyckta läran, att *naturen* — vars verk och vila sabbaten vill levandegöra till människans fromma — är historiens *tjänande* kraft.

Päsach, »överskridande», uttrycker redan en tacksam känsla av att ha räddats undan en allmän förödelse. De konkreta uttrycken för denna känsla voro alltsedan befrielsen från den egyptiska trældomen päsach-offerlammet, som frambars 10-14 Nisan vid solnedgången, och det osyrade brödet, »massā», fattigdomens bröd (arameiskt: lachma anja). Alltsedan tempelförstöringen, då offerframförandet var förbjudet och ju även saknade mening, symboliserar man påskalammet genom arm- eller skulderpartiet av djuret vid sidan om det hårdkokta ägget, symbolen för det allmänna vallfartsfestoffret (chagiga), båda som enbart minne av helgedomstiden (aftnarna till 15. och 16. Nisan, i Palestina blott aftonen till 15). I stället för den gemensamma offerfesten i templet skapades nu ett slags »privat liturgi», Haggadah — berättelse —, efter vilken de redan under biblisk tid brukliga riterna sammanförts till en bestämd i viss mån kronologisk ordning, »Seder».

Till sitt väsentliga innehåll är haggadan en sammanställning av de i 2. och 5. Moseböckerna (Exodus och Deuteronomium) anförda skriftverserna om Israels förhistoria, lidande i Egypten och slutliga befrielse därifrån. Den skall föreläsas av husfadern eller, om denne icke mera är i livet, av sonen, resp. en annan till släkten hörande person av manligt kön. Till denna grundstomme har efter tempeltiden i och med den muntliga traditionens tillkomst skriftförklarande midrasher fogats. Detta gäller framförallt för den första delen före aftonens måltid. Denna del avslutas med de två första kapitlen (pss. 113 och 114) av »den egyptiske Hallel» (*Dav. ps. 113-118*)¹ och en analogi. Efter måltiden följer fortsättningen av Hallel, ps. 115-118 och hymner. Hela tiden den egentliga episka delen av Haggadan reciteras, bör »Sedergivaren» sitta med huvudet stött mot kuddar för att därigenom dokumentera sig som den frie mannen.

Under *séder*-aftonens förlopp fülle och dricke festdel-

tagarna fyra gånger sina bågare med vin. På bordets mitt står dessutom en femte bågare, bestämd för den osynlige gästen, festens skyddsande, profeten Elia. Att man fyller bågaren fyra gånger, har funnit många förklaringar i litteratur och tradition. Den vanligaste stöder sig på de fyra gudomliga löftena i 2. Mos. 6:6-7, uttalade till Moses och Aron före uttåget: »Jag vill föra ut dem, rädda dem, frälsa dem och taga dem till mitt folk!»

I det bibliska Palestina var Päsach den mest betydande vallfartsfesten, då pilgrimer från det heliga landets alla hörn och från angränsande länder strömmade hän till helgedomen i Jerusalem för att hög såväl som låg gemensamt med offer, böner och varmt brodersinne fira det historiska undrets fest framför andra. En reflex av detta sinnelag har skapats i *séder*-firandet, som i glädje och sinnets harmoni förenar icke minst släktens yngre och äldre medlemmar med varandra. En glädjens fest i naiv mening har den judiska påsken dock aldrig varit. Den vises maning i Ordspråksboken 24:17: »när din fiende faller, må ditt hjärta ej vara skadeglatt», har fått sin poetiska genklang i den vackra dialogen mellan Gud och änglarna i den talmudiska aggadan. När egyptierhären funnit sin grav i Röda havet, ville himmelens tjänsteandar omedelbart uppstämman en lovprisningshymn för det rättvisa straff, som nått förtryckarna, men i samma ögonblick hindrar Gud dem med tillrättavisningen: »Mina händers verk ha sjunkit i havet, och I viljen uppstämman lovhymer!»² Av denna grund läser man på påskens sex sista dagar, då det slutliga räddningsundret vid Röda Havet skedde, ej de partier av Hallelsalmerna (115:1-11; 116:1-11), som lättast skulle kunna framskapa en känsla av skadeglädje.

En annan mera eskatologiskt betonad tolkning ser i de fyra bågarna, och den femte för Elia som den messianska »gyllene tidsålderns» förebud, läran om de fyra världsrikerna Egyptens,

Babyloniens, Persiens och Edoms uppkomst, uppstigande till makt och slutliga undergång. Päsach vill utöver det en gång skedda lära oss, att allt det stora och mäktiga i historien egentligen blott är ett »överskridande», ett närmande till messias-tiden som världshistoriens avslutning eller ideellt sett, dess »början». »Vår frihets tidpunkt», som Päsach heter i instiftelsebönen Kiddush, kommer då att bliva en verklighet för hela den hitintills i hat och intolerans splittrade mänskligheten.

---

¹ Jfr Matteus ev. 26:30, Markus 14:26.

² Midrash Jalkut till Proverbia § 960; Bab. Talmud Sanhedrin 39 b.

1. Petr. 2,4-9.

(Reformationsd.)

Av Sogneprest *Carl Fr. Wislöff*.

Teksten fører oss på en særskilt klar måte inn i bibelske tanker som reformasjonen fikk nåde til å gjenoppdage, og er derfor ikke uten grunn tatt til prekentekst på den s.k. reformasjonsdagen. Det er ikke mulig å uttømme alle tekstens tanker i en preken. Men la oss ta fram noen hovedtanker, i det vi samler oss om ordene »*Guds tempel*».

1. *Bare Gud kan legge grunnstenen til det tempel hvor han vil møte oss.* Over hele jorden reiser templene sine tårn mot Himmelen. Menneskene vil på en eller annen måte dyrke Gud. Men templene er — utenfor Kristendommen — bare menneskenes forsøk på å bane seg selv en vei til Gud. Grunnstenen i templene er menneskeverk, templene er Babelstårn som den religiøse menneskehet prøver å reise med bønner, gaver, askese, ydmykhet — og gode gjerninger. Men Gud sier oss i sitt ord at alt dette har han forkastet. Han vil ikke kjennes ved våre forsøk på å stige opp til ham. Men Gud har lagt grunnvolden for et annet tempel. Han har banet seg vei til oss i sin Sønn, som fullbrakte vår frelse ved sin stedfortredende lidelse og død. Så er vår fromhet, vår tro og vår kristendom intet å bygge på. Men klippen Kristus — den holder.

2. I dette tempel er *alle* prester for Gud. I den gamle pakts tid var der særskilte prester som skulle være mellommenn

mellom Gud og folket. Men etter at vår Herre Jesus er gått inn for Gud som vår yppersteprest, har vi siden ingen annen mellommann enn ham. Hans folk på jorden, de som kjenner ham i troen, de er selv templet, og de er samtidig *alle* prester i dette tempel. — Vi elsker våre kirkehus, men vi vet at det egentlige tempel er nå de helliges samfunn. Vi har våre »prester» som vi lytter til og som tjener oss med ord og sakrament, men vi glemmer ikke at de troende er *alle* prester, og Kristus vår yppersteprest. Vi smykker med glede alteret i våre kirker, men minnes samtidig at vårt eneste sanne alter er Golgata.

3. Alene i dette tempel bæres det fram offer som Gud har behag i. — Den religiöse menneskehet gjør seg stor flid med sine ofre. De vil bringe Gud offer som skal bevege ham til å være nådig. Men den vei er stengt — likegyldig om det er offergaver, lydighet, gode gjerninger, ydmykhet eller »tro» som bæres fram som offer. Det offer som stiller Guds vrede har Gud selv bragt fram, da han i Kristus forlikte verden med seg selv. Den evangeliske kristenhet er den eneste religionsform som ikke har noe *alter* i sine templer; vårt alter er alene Golgata, og våre »altere» er nattverdbord. Ved troen på Jesu fullbragte verk blir et menneske rettferdig for Gud. Og først da kan han bringe Gud et offer som tekkes Ham. Det er ikke menneskets offergave som beveger Gud til å se i nåde til mennesket, men det er tvert om: Først må mennesket stå i nåde hos Gud, så først blir menneskets offer — hans liv i takknemlighet og tro — behagelig for Gud. Våre åndelige offere tekkes Gud »*ved Jesus Kristus*».

4. Denne tidsalder er »templets» tid. — Templet er uttrykket for at troens liv er fremmed i verden. Templet er *det avgrensede*; utenfor dets murer er verden, og verden vil ikke kjenne Gud i Kristus. I forhold til verden er templet noe »helt annet»; templet

er bildet på at Jesu sanne venner er »i verden, men ikke *av* verden». Men en gang skal det bli annerledes. Hjemme hos Gud er *alt* gjennomtrengt av hans Ånd og dannet etter hans vilje. Derfor heter det i Skriften: »Noe tempel så jeg ikke i staden; for deres tempel er Gud Herren, den allmektige, og Lammet». Åp 21,22.

Nytestamentlig förkunnelse.

Några synpunkter.

Av red. *Sture Olsson.*

Med hänsyn till sitt innehåll bör den kristna förkunnelsen förbli oförändrad genom tiderna, den bör nämligen förbli nytestamentlig. Sker icke detta, saknar man fog att kalla den *kristen*. Man skulle möjligen kunna tala om *partiellt* kristen förkunnelse, men vår förkunnelse — i tal och skrift — måste naturligtvis vara *total*kristen för att kunna anses hålla måttet.

Ingen annan egenskap hos förkunnelsen än den, att den är nytestamentlig, berättigar den att bära det betydelsefulla epitetet kristen.

Fastän nog de flesta förkunnare ha denna axiomatiska sanning klar för sig, tillåta sig åtskilliga att i sin förkunnelse, mer eller mindre medvetet, avvika från det kristna tros- och läroinnehållets gudomliga regel — Nya testamentet. Att sådana även tillåta sig liknande avvikelser beträffande förkunnelseformer och målsättning, är med tanke härpå mindre överraskande.

Det försvar för detta handlingssätt, som man presterar och som i allmänhet främst bygger på förklaringen, att ens förkunnelse är uppbyggen av ens »ärliga» uppfattning av innebörden i Nya testamentets och Jesu budskap — att man således följer sin övertygelses och sitt samvetes bud — kan icke utan vidare godtagas. Vad jag själv *anser* vara nytestamentligt, är icke detta, enbart därför att jag hyser den uppfattningen. Jag är sålunda — om jag vill vara en rätt lärare i Guds församling

— pliktig att med omutlig samvetsgrannhet taga reda på vad som verkligen är nytestamentligt och att ärligt pröva, huruvida min egen förkunnelse i alla stycken motsvarar Nya testamentets budskap. Vid min undersökning måste jag vara ohämmad av traditionella föreställningar av varje slag. Jag har blott en faktor att taga hänsyn till, nämligen den heliga Skrift.

I detta sammanhang vill jag fästa uppmärksamheten på några sannolika, ja, påtagliga orsaker till de innehållsliga förändringar, som kunna präglade den »kristna» förkunnelsen och som äro iögonfallande, då förkunnelsen jämföres med urkristendomens budskap, som är identiskt med Nya testamentets.

I regel torde det förhålla sig så, att avvikelserna grunda sig på att förkunnaren är barn av sin tid, det vill säga, han står under det religiösa vane- eller modetänkandets inflytande. Han kan vara barn av sin tid även i så måtto, att han delar sin samtids andliga okunnighet, vantrö eller rationalistiska kritiksjuka. Dessa omständigheter påverka självfallet, ja, ovillkorligen vederbörandes förkunnelse.

Praktiskt taget varje kyrkohistoriskt skede har i någon mån eller grad präglats av ensidighet i något avseende — en ensidighet, som kanske varit en förstälilig reaktion mot en helt motsatt ensidighet under ett föregående skede — vilken i överensstämmelse med vad ovan sagts påverkat förkunnelseinnehållet.

Om än detta faktum, att förkunnelseinnehållet förändrats, är förklarligt — förklarligt såsom en naturlig följd av människan-förkunnarens begränsning och benägenhet att låta sig påverka av omgivningens tänkesätt — är detta dock långt ifrån försvarligt. Det är sannerligen en högst allvarlig sak att icke förkunna Guds budskap i fullaste överensstämmelse med Guds eget förblivande och oföränderliga ord. Höjt över det religiösa modetänkandets många och nyckfulla växlingar måste den kristna förkunnelsens innehåll alltid och i alla stycken vara

identiskt med den heliga Skrifts budskap. Det är varje förkunnarens oavvisliga plikt att vaka över att hans förkunnelse alltid håller måttet i detta avseende. Han bör komma ihåg, att han en dag skall avlägga räkenskap för sin förvaltning (1 Kor. 4:1). Vetskapen härom — och ännu mer kärleken till uppdragsgivaren — bör ha större inflytande över den kristne förkunnaren än tanken på publikens smak och krav.

Utifrån det sagda bör det vara självklart, att om än det religiösa samtids tänkandet skulle höja människan och hennes »inneboende godhet» till skyarna eller förklara Bibelns Guds bild vara brutal och oacceptabel för upplyst tänkande eller göra gällande att Bibelns religion är en osmaklig och mindervärdig »slakthusreligion» — vilket allt har skett — skall den kristne förkunnaren likväl säga sanningen, hela sanningen och intet annat än sanningen i samtliga avseenden. Att falla undan för »tidens krav» vore ett ousäktligt brott.

Och om än den heliga Skrifts lära om livet efter detta förklaras vila på orimliga och för den »underbara» moderna människan absurda föreställningar, skall den likväl förkunnas, oförtrotet förkunnas. Helvetet blir nämligen icke mindre helvetet — en fasornas boning, den förtappade människoandens eviga tillstånd och rum — därför att en förvänd teologi eller vanlig mänsklig snusförnuftighet överhuvudtaget avvisar tanken på dess realitet såsom en religiös amsaga. Himmelen blir heller icke mindre himmel — de saligas eviga hem i Guds närhet — därför att några krassa materialister strukit begreppet ur sin tankevärld och vokabulär.

Kort sagt: den biblisk-gudomliga verkligheten upphör icke att finnas till, därför att en handfull upprorsmän av släktet homo vägrar att tro på den. Följaktligen skall den också förkunnas med kraft och frimodighet utan varje antydning till undfallenhet för åsiktsväxlingarna i tiden, ty den är ett uttryck för sanning-

ens och uppenbarelsens mäktiga och regulativa: »Så säger Herren, Herren».

Ensidigheten kan ses även ur en annan synpunkt än ur det religiösa mode- och konjunkturtänkadets. Man kan bli ensidig utan att skatta åt dessa företeelser, man kan vara barn av sin tids religiösa *allmäntillstånd*.

Kristendomen — Guds sannings- och frälsningsuppenbarelse, frälsningsväg — är oföränderlig i sitt väsen och i sin struktur. Så är fallet, även om den historiska kristendomen — den i historien och människolivet gestaltade — undergår ständiga förändringar. Kristenheten — kyrkan, församlingen — förlorade succesivt den för urkristendomen utmärkande andekraften och det ursprungliga världsfrämlingsskapet, den sekulariserades och förvärldsligades. Bottenläget i denna utveckling nåddes någon gång under Romkyrkans förfall före den lutherska reformationen. Men även efter den upprykning, som reformationen var ett uttryck för, framträdde på nytt avdankningstendensen. Vågrörelser av detta slag ha, som bekant, alltid kunnat spåras inom den kristna kyrkan: väckelser ha följts av andlig tillbakagång och stagnation.

Under dylika nedgångstider har den kristna förkunnelsen i särskilt hög grad lidit av ensidighet, avprutning eller av förvillelser av ett eller annat slag. Naturligtvis kan man också säga, att nedgången lika mycket varit betingad av som orsak till dessa brister i förkunnelsen.

Efter detta mera principiella resonemang torde det icke vara ur vägen att uppställa och i någon mån söka besvara frågan: *Vad* skall man då predika? eller: Vad bör den kristna förkunnelsen innehålla?

Det ligger nära till hands att besvara dessa frågor summariskt, vilket nog också är lika med dunkelt. Man nöjer sig också ofta med att besvara dessa frågor på ungefär följande sätt: Man skall naturligtvis predika Kristus eller »alla det sanna livets

ord» (Apg. 5:20). Visst är ett sådant svar i och för sig riktigt, visst skall man predika Kristus, ja, predika allt om Kristus, och visst skall man förkunna allt Guds rådslut och alla Guds tankar. I detta avseende och så långt yppa sig inga meningskiljaktigheter. Men trots denna skenbara överensstämmelse i uppfattningen om vad som bör predikas, råder mycket delade meningar om vad den nytestamentliga förkunnelsen bör och måste innehålla. Här tarvas ett konkretare besked, och det skulle förvisso vara frestande att göra ett försök att lämna ett sådant. Detta är dock ej möjligt i den begränsade form, som en tidskriftsartikel utgör. Men var skall man hämta ett dylikt — jag frestas säga — specificerat besked? Ja, var skulle detta hämtas, om icke i Bibeln, enkannerligen i Nya testamentet?

Den kristna förkunnelsen har ju till syfte att föra människor till kunskap om frälsningen — göra dem till kristna — och därefter till andlig mognad. Härav är uppenbart, att människan måste lära känna sanningen om sig själv, lära känna sin synd, sitt förtappade tillstånd, sin oförmåga att genom egna medel vinna frälsning. Sanningen härom finnes klart och övertygande framställd i den heliga Skrift. Förkrossad — tillintetgjord — inför anblicken av sitt eget fördärvade tillstånd blir människan tillgänglig — mogen — för sanningen om Gud, sanningen om hur han älskar människan, att han har sänd sin Son till hennes frälsning, att denne Son är människan given till »rättfärdighet och till helgelse och till förlossning», att var och en som tror på honom »icke skall förgås utan hava evigt liv» och vad denna tro innebär, hurudan den är: orubbligt försanthållande, levande förtröstan.

I och med detta anse många, att allt är gott och väl och att om detta klart och åskådligt, med heligt allvar och i Andens kraft förkunnas, kan man i känslan av att ha gjort sin fulla plikt sätta punkt. Men ingalunda; skall förkunnelsen vara nytestamentlig och skall den främja ett fullödigt nytestamentligt

tros- och andeliv i Kristus Jesus, måste den sträcka sig vidare. Det angivna kommer då att räknas till blott första grunderna av Kristi lära, det gäller att gå framåt mot det, som hör till fullkomningen, det gäller att giva en fördjupad kunskap om Gud och om hans heliga vilja (Matt. 28:20; Kol. 1:9-11). Den fortsatta undervisningen skall visa vägen fram till ett andefyllt, fruktbärande och ständigt tillväxande trosliv (Fil. 3:8-14; Ef. 3:14-19). Målet är »manlig mognad», »Kristi fullhet» (Ef. 4:13-16). Förkunnelsen skall lära den levande kristne att *tro allt*, att *mottaga allt* och att *uppleva allt*, som hör till nytestamentlig frälsning och kristlig fullkomning. En kristen bör ej vara okunnig om någon välsignelse, som Gud har för avsikt att giva, eller om någon detalj i Guds vilja.

Många — för att icke säga flertalet — kristna leva ett tynande liv, komma ofta i svåra och ödesdigra konflikter med Guds i Ordet uppenbarade vilja och bli aldrig fruktbärande grenar i det vinträd, som är Jesus, de äro ineffektiva i sitt tjänande och otillfredsställande föredömen i tron och i den kristliga vandeln, allt just på grund av bristfällig undervisning. Här finnes ingen undanflykt för den medvetet försumlige läraren, här står varje Ordets förkunnare inför ett ansvar, som han måste besinna och inrikta sig efter.

Man måste emellertid göra klart för sig, att den kristna förkunnelsen icke blir nytestamentlig bara därför att den har ett nytestamentligt innehåll. Tvärtom: den kan vara ett mönster i renlärighet, ett föredöme i fråga om grundlighet och allsidighet utan att dock hålla måttet, utan att rätt driva nytestamentlig kristendom — nytestamentlig gemenskap med Gud och nytestamentligt andeliv — utan att driva Kristus. Jämte renlärighet, grundlighet och allsidighet fordras den andekraft, som Nya testamentet talar om såsom smörjelsen från den Helige (1 Kor. 2:3-5; 1 Joh. 2:27). Förkunnelsen måste vara genomglödgad av Kristi kärlek och Andens nitälskan (2 Kor.

5:14; Jak. 4:5). En andelös, tom och kallsinnig förkunnelse är i grund och botten lika litet nytestamentlig som den förkunnelse, som ifråga om sitt innehåll strider emot Skriften. Den kristne förkunnaren behöver vara något av den gudagripne profeten, som fri från själviska syften, driven av en osläcklig glöd (Jer. 20:9 b) i Guds kraft gör allt för att under alla förhållanden vinna några.

Sanningen måste nog gå ännu längre. För att förkunnelsen skall bestå provet inför Gud (1 Kor. 3:10-17), måste förkunnaren vara nytestamentlig. Han måste stå i en sådan ställning till Gud — Guds ord, Guds väg, Guds Ande — och till människorna, vilka han är sänd att undervisa om frälsningens väg och att vinna för Gud, som Nya testamentet lär. En icke nytestamentlig förkunnare kan icke frambära en sant nytestamentlig förkunnelse. Låt oss en gång för alla ha detta klart för oss och böja oss därför.

Varje kristen förkunnare åstundar — i varje fall bör åstunda — att Guds församling skall komma fram till den nytestamentliga mönsterbilden i alla stycken. Om nu detta skall kunna ske — vilket naturligtvis djupast sett beror på Guds oförskyllda nåd — måste vår förkunnelse *i ande* och *i sanning* vara nytestamentlig. Detta är oändligt mycket viktigare än att den överensstämmer med den eller den lärofaderns, den eller den rörelsens — riktningens — lära. Detta faktum nödvändiggör och driver oss till att under bön och i Andens ljus läsa, studera och tränga in i Ordet, det eviga livets ord, uppenbarelsens eviga, oföränderliga, avgörande och välsignade ord.

Anteckningar till nytestamentliga texter.

Av Professor *Hugo Odeberg*.

Joh. ev. 16:5-15 (4 e. Påsk).

»Ingen av eder frågar mig: 'Vart går du?'» För att ana den djupa innebörden av dessa Jesu ord till de förtrognaste lärjungarna vid hans sista samvaro med dem bör man erinra sig, att dessa lärjungar redan förut vid detta tillfälle minst två gånger frågat honom »vart går du?» (Joh. ev. 13:36 och 14:5). Fastän de alltså, ena gången genom Petrus, andra gången genom Tomas, frågat honom, vart han gick, när han nu sade sig lämna dem, påstår Jesus, att *ingen* av dem frågat honom om detta. Det betyder, att de trodde sig ha frågat och faktiskt i ord framställt frågan, men trots detta icke verkligen frågat. Man kan således tro sig fråga efter Jesus, man kan tro sig söka honom, men dock i verkligheten icke alls ha frågat, icke alls ha sökt. Omvänt se vi av berättelsen i Joh. 21 huru Petrus svarar på Jesu fråga, men huru Jesus två gånger, genom upprepadet av sin egen fråga, visar, att han behandlar Petrus, som om denne icke svarat alls. När detta kunde hända Petrus, den främste av alla lärjungar, kan det uppenbarligen hända vilken annan som helst.

Man tror sig fråga efter Jesus och efter vad han har att säga, men det är endast självbedrägeri. Man frågar icke alls. Hur märkes nu detta och vari består denna frånvaro av själens fråga efter Jesus Kristus? Det märkes därpå, att man icke hör något svar från honom, eller att det han säger, icke tyckes vara

något svar på ens egen fråga, utan ett tal om något annat. Detta är naturligt, ty man har med sin fråga icke gått utom sig själv. Frånvaron av fråga, det att man med sin fråga icke verkligen frågar, består däri, att man endast vill röra sig med sina egna problem, endast inom det område, som man själv begränsat, man vill endast hålla sig till sin egen lilla avgränsade del av verkligheten, och vill icke fråga *efter*, icke gå ut över denna lilla avgränsade del *till* Jesu Kristi verklighet, den utökade verklighet, den nya verklighet, som han kan och vill giva.

Så var det också i detta fall med lärjungarna. När de frågade »vart går du?» betraktade de endast sin egen situation, den, att de nu hade Jesus hos sig och att han skulle lämna dem. De sträckte sig i verkligheten icke hän mot den verklighet, han ville föra dem till. Därför kunde situationen endast medföra, att de voro bedrövade och rådlösa över att han skulle lämna dem: »Därför att jag talat detta till eder, har sorgen uppfyllt edert hjärta».

Nu förklarar Jesus, att de i stället hade anledning glädja sig över att han lämnade dem. Ty därmed fullbordades det verk, för vilket han blivit sänd. Och därigenom kunde han — genom sin Ande — komma åter till dem, och vara hos dem på ett innerligt och fullkomligt sätt. Och denne Ande, som var Faderns och Kristi Ande, skulle för dem klargöra allt vad Jesus under jordelivet sagt dem och framför allt det som de då icke förstått. Det blev också apostlarnas erfarenhet: Anden utränsakar allt, till och med Guds djupheter. Så är löftet om Anden, som Jesus ger lärjungarna, också löftet om det gudomliga Ordet, genom vilket Nya Testamentet skulle komma till. Det är också löftet om den betvingande Guds ords predikan, i vilken Gud själv i sitt ord talar till människor genom sina mänskliga redskap.

Andens predikan genom Ordet skulle vara en *överbevisande*, en bestraffande predikan. Detta kommo också

apostlarna, såsom deras skrifter betyga, att direkt få erfara. »Guds Ord är levande och kraftigt och skarpare än något tveggat svärd, och tränger igenom, till dess det åtskiljer märg och ben och är en *domare* över hjärtans uppsåt och tankar» (Hebr. 4:12).

Anden skulle överbevisa världen om *synd*, om *rättfärdighet* och om *dom*. »Synd, ty de tro icke på mig.» Här får människan förnimma, att synd icke är några enstaka felsteg, några olater, som mer eller mindre lätt gå att lägga bort, med större eller mindre viljekraft, utan att synd är den radikala syndighet, den förvändhet, varmed vi brutit med Gud, vårt väsens upphov och vårt livs källa, och vänt oss bort i lust till allt som är vårt fördärv. Det går kanske att inbilla sig, att man icke kan ha någon synd, därför att man icke har ansvar — till dess, att man ställes inför Kristus. Ty här ställes vårt tillstånd i den grellaste belysning. Här känna vi, och bli överbevisade om vårt ansvar, att vi äro ansvariga för vad vi äro, och i grell belysning framträder också hela vår förvändhet: »att när Ljuset kommit i världen, människorna dock älska mörkret framför ljuset», ja, att vi av oss själva hata det goda, *därför att* det är gott, och hata intensivare, ju fullkomligare gott det är. Det bevisades på Kristus och den synen kan aldrig utplånas: hurusom mänskligheten, den fallna mänskligheten i besinningslöst hat naglar Världens Frälsare på Korset — *därför att* Han kommer till dem med Ljuset, Sanningen, Kärleken, Livet ifrån deras eget rätta Hem. När Anden visar en människa detta, blir hon i sanning överbevisad om synd. Och världen är genom Korset för alltid överbevisad om synd. Men en sådan överbevisning kan hos den enskilda människan verka en nyskapelse, vända hela hennes liv (2 Kor. 7:10).

Men Anden skulle också och kom också att överbevisa om rättfärdighet: ty Kristus går till Fadern och hans lärjungar — likasom världen — se honom icke mer. Därigenom överbevisas

världen om Kristi rättfärdighet och om att det icke finnes någon annan rättfärdighet, ingen rätt, ingen rättvisa, ingen sanning utom i den värld, det »Ljus och det Liv», som han uppenbarat. »Den Helige Ande övertygar därom, att Kristi rättfärdighet är den enda inför Gud gällande, som till salighet hjälper. Så klar och ostridig, som denna sanningen synes vara, och ehuru människorna nog pläga försäkra att de därom äro övertygade, så svårt är det likväl att bringa dem till en grundelig hjärtans övertygelse därom. Människan vill, förmedelst den naturliga egenkärleken, alltid framvisa något eget att därmed göra sig något gällande inför Gud. I säkerhetstillståndet litat hon på sin utvärtes gudstjänst eller på sina almosor, eller på sin ärbara vandel. Ja, även då människan har blivit uppväckt, sätter hon ett slags värde på sitt eget, och hyser hemlig benägenhet att anse sin ånger och oro och sorg såsom förtjänande, eller att den skulle göra henne mera berättigad till att bli Guds barn. Hon sätter mera värde på det, som har blivit uträttat hos henne själv, än det, som för henne har blivit uträttat av hennes Frälsare. Af Guds Andes övertygelse är det endast, som en uppväckt själ instämmer med det som profeten Esaias säger i kap. 64:6: vi äre allesamman såsom de orene, och alla våra rättfärdigheter äro såsom ett orent kläde» (Henric Schartau). Kristi väg ner i världens djupaste mörker genom Korset, hans väg bort från världen genom Korsets död och uppståndelsen, det att vi nu icke se honom mer — det överbevisar förvisso den människa, som vaknar för det, om var den enda rättfärdigheten fanns och finnes. En sådan överbevisning fingo apostlarna både ge uttryck åt och själva se verkan av hos andra. Så förkunnar Petrus i sin pingstpredikan: »Så skall nu hela Israels hus veta förvisso, att denne Jesus, som vi korsfäst, har Gud gjort till en Herre och Kristus» och så berättas det: »När de detta hörde, fingo de ett styng i hjärtat; och sade till Petrus

och till de andra apostlarna: 'I män och bröder, vad skole vi göra?'» (Apg. 2:36, 37).

Anden *överbevisar* också om *dom*, ty denna världens furste är redan och definitivt dömd. Innan denna Andens överbevisning slagit ner i en människa, inbillar hon sig visserligen något helt annat. Ty ända sedan hon i det ursprungliga avfallet och brytningen med Gud vände sig bort från honom och sökte sig andra vägar, vägar som ledde till hennes eget underkuvande och slaveri, alltsedan dess har hon trott på makten, och haft respekt för makten; på samma vansinniga sätt som hon hatat det goda och föraktat dess maktlöshet, så har hon fruktat, respekterat och tillbett makten, och detta desto djupare ochhängivnare, ju hårdare, hänsynslösare, samvetslösare och ondskefullare denna makt varit. Men makten som råder i världen — hur än de enskilda instrumenten avlösa varandra — det är just den, som Jesus kallar för världens furste — ty det är en enhetlig vilja bakom den. Om denna makt säger nu Jesus, att han *är* dömd, för alltid dömd. Därmed är också allt, vad denna makt företager sig, dömt och aldrig och i intet avseende kan en människa förverkliga något gott, ännu mindre sin egen bestämelse, i den maktens tjänst. I sin största maktutövning i tidernas fullbordan — då den till synes har all makt över kroppar och själar — så är den ändock dömd. Därför säger också Jesus: » I världen liden I betryck. Men varen vid gott mod: jag har övervunnit världen.» »Därför att ni icke är av världen, så hatar världen eder liksom den hatat mig.» Men detta hat är dömt och det skall en gång — när det är som mäktigast — upplösas i intet.

Joh. 16:23-33 (Rogate).

När Jesus säger »Vad ni ber Fadern om, det skall han giva eder», och sedan gång på gång talar om att bedja och få, så är

det icke fråga om någon bön i betydelse av tillbedjan, tacksägelse, lovsång e.d. Dessa ha alla sin stora betydelse, men vad det här är fråga om är bön i betydelse av begäran, begäran om att få något. Det ord som i grundtexten användes (aitéin, aitéisthai) betyder också rätt och slätt »begära».

Det är i denna mening Jesus säger: »Hittills har ni icke bett om något i mitt namn». Verklig bön i Jesu mening, med en sådan begäran som får det den begär, hade lärjungarna hittills icke bett. Men naturligtvis hade de bett till Gud i gängse mening, sådan mening som de fromma på Jesu tid och fromma män och kvinnor i vår tid använda ordet bön i och bruka bönen med. De hade ju »bett» till Gud dagligen, åtminstone varje morgon och afton. De hade framburit till Herren lovets och tackets offer med psalmer och lovsånger, sådana som 1 Krön. 16:8-36, Dav. Ps. 144:15-150 o.s.v. De hade firat gudstjänst, de hade bett med ord, men de hade aldrig ännu bett *i Jesu namn*, med »outsägliga suckar».

I intet avseende och om ingen annan sak ger Jesus så oförbehållsamma och oinskränkta löften som beträffande *bönen* och *tron*. »Allt vad I bedjen ... skolen I få.» »Allt är möjligt för den som tror.»

Det är självklart, att en sådan bön är sällsynt. Dock har Jesus direkt uppmanat sina lärjungar att bedja på detta sätt, att icke blott tacka och lova, icke blott läsa böner, hålla föredrag och predikningar i böneform, utan att i ensamheten eller tillsammans — dock i »det fördolda» — bedja om det som göres dem behov, »för att deras *glädje* skall bli *fullkomlig*».

Hur skall en sådan bön vara möjlig? Det är givet, att det icke är fråga om en än så andaktsfylld ordsammanställning till egen och andras uppbyggelse. Det är fråga om en bön, sådan den beder, som har hela sin själ samlad i bönen — och det är fråga om en bön i Jesu namn, d.v.s. i Kristus Jesus, så att det är Han som i mig för min räkning, i mitt ställe, sänder upp den

trängtan, jag icke kan uttrycka, och gör den till sin. Och när Kristus beder, så beder Han som är ett med Fadern, han som är utgången från Gud och går till Gud. När en Jesu lärjunge, som är i Kristus, beder i Kristus till Fadern, då sänder Fadern i Kristus den lärjungens bön till sig själv. Den som en gång upplevt den bönen, han har frid i Kristus, även om han i världen lider betryck. Han hör de orden nära: »Varen vid gott mod: jag har övervunnit världen».

Apg. 1:1-11 (Kr. Himmelsf.d.).

När Kristi jordiska verk var fullbordat i och med hans död på korset och hans uppståndelse skulle ju den tid kunna tänkas ha inträtt, då hans apostlar omedelbart måste taga itu med det verk, han hade i uppdrag åt dem. Så framställes också ofta övergången från Jesu till apostlarnas historia. Det är därför viktigt att särskilt erinra om det som så egendomligt gärna glömmes bort eller tappas bort, nämligen de femtio dagarna mellan påsk och pingst, och hurusom dessa i sin tur bestå av två delar: de fyrtio dagarna efter Kristi uppståndelse, då han av och till visade sig för lärjungarna intill den sista dagen av dessa, vilken sedermera fått namnet Kristi himmelsfärdsdag, och de tio dagarna mellan denna dag och pingstdagen.

Det som kännetecknar denna tid är nu framför allt Kristi anvisning till apostlarna. Denna lyder icke »gå nu genast ut till verket, det hastar!» utan den lyder »*vänta! förbida! stanna kvar! var stilla!*» Det förra är den naturliga, »förnuftiga» meningen, det senare den gudomliga.

Det säges också — och det är Jesus Kristus själv som säger det — vad de som fått ett uppdrag skola vänta på: »Faderns löfte, som ni har hört av mig». Både i evangeliet (Luk. 24:49) och här i Apostlagärningarna omtalas, vari detta be-

står, som Fadern lovat: det är, att de skulle utrustas med kraft från höjden, nämligen den Helige Ande.

Genomgående är detta en av N.T:s lärdomar, som gång på gång, såväl teoretiskt som praktiskt, inpräntas, upprepas och åskådliggöres. Människan vill så gärna — ofta tyckes det i all välmening — omedelbart gripa sig an med ett verk, som ligger henne om hjärtat eller vartill hon synes kallad, ty verket kallar och det synes brådskande. Och människor vilja själva räkna ut, hur verket skall påbörjas, befordras och fullkomnas. Men det gudomliga ordet säger något annat — även till den, som redan fått en kallelse och ett uppdrag: »bida där du är, och invänta den stund, som Herren anvisar, oförtydligt anvisar — invänta den stund, då kraften från höjden begynner och fortsätter verket». Kristus själv är i detta icke endast en lärare utan en föresyn. Hur ofta sade han icke »min stund är ännu icke kommen», när människor ville jäkta och påskynda honom; men när tiden var inne sade han: stunden är kommen.

Berättelsen här i Apostlagärningarnas början bevarar också det ord av Jesus, varigenom han tillsäger sina lärjungar, sina egna befullmäktigade apostlar, att de icke heller skulle bekymra sig om annat än det som var deras uppdrag. Strängt och definitivt avvisar han deras fråga: »Skall du i denna tid återupprikta riket åt Israel?» Han svarar: »det är icke er sak att känna till tider eller stunder, som Fadern har satt i sin egen myndighet». Dock omedelbart därefter heter det: »men ni skall få kraft, i det att den Helige Ande kommer över eder och ni skall bliva vittnen åt mig». Hur mycket mer är icke Faderns löfte om den Helige Ande än den fåfänga kunskapen om tider och stunder (Dan. 2:21), hur mycket förmer är det icke att vara Kristi vittnen — att vittna om Kristus enligt Guds Heliga Ord — än att plågas av de oroliga och onyttiga frågorna om världens närmaste öden. Dessa har ju dock Fadern i sin egen myndighet — det är visshet nog (Jes. 44:24, 25).

»Faderns löfte» hade Jesus själv talat om, hänvisande till de profetiska skrifterna. Det är sådana ställen som Jesaja 44:3, 4, Joel 2:28-32.

När apostlarna skulle vara Kristi vittnen, så skulle också deras verk ledas av Kristi Ande; de skulle begynna icke efter sin egen utan efter Guds plan. Det innebar, att de skulle förbida i Jerusalem och utrustas med kraft i Jerusalem, och börja sitt verk i Jerusalem. Det var en obetydlig stad i världens ögon och efter rent världsliga beräkningar föga lämpad som utgångspunkt för ett världsfamnande verk. Men Herren har på ett alldeles märkvärdigt sätt förbundet sitt frälsningsverk vid namnen Sion och Jerusalem. Så kunde de första kristna i dessa ord se en uppfyllelse av — den egentliga djupaste meningen i — de profetiska orden (Jesaja 2:2, 3): »Uti yttersta tiden skall det Berget, där Herrans hus är, tillrets varda högre än alla berg, och över alla berg upphöjt varda; och alla folkslag skola löpa dithän, och mycket folk gå dit, och säga: 'Kom, låt oss gå upp på Herrans berg till Jakobs Guds hus, att han må lära oss sina vägar och vi vandra på hans stigar: ty av Sion skall läran utgå och Herrans ord av Jerusalem'». (Jfr Joh. ev. 4:22.)

När Jesus sagt detta, hade han därmed för sista gången på det allvarligaste och eftertryckligaste sätt åt apostlarna överlämnat sitt eget verk och till dem överlåtit sin egen myndighet, sitt eget uppdrag, till dem och deras efterträdare intill tidsålderns slut, intill jordens ända. Och därmed togs han bort ifrån deras ögon — och de skulle invänta hans ankomst till dem på ett inre sätt, då de skulle förstå, vart han gått hän och varför han måste tagas bort ur deras åsyn (Joh. ev. 16:6-11).

Joh. 15:26-16:4 (6 sönd. e. Påsk).

Jesus säger sig ha talat till lärjungarna jämväl med det syftemålet, att de icke skulle komma på fall. Det som de riskerade

att komma på fall genom, var enligt sammanhanget i denna text en felaktig inställning till den reaktion, som omvärlden skulle komma att inta till evangeliet, när det uppbars av Ande och kraft, d.v.s. när det var den Helige Ande och icke människors egna beräkningar som frambar evangeliet och lät Kristus träda fram för världen.

Att »komma på fall» består framför allt i att man söker skapa en annan reaktion hos omvärlden än den som Kristus sagt vara den enda, som är möjlig, om evangeliet och kristendomen skola vara äkta. Den reaktionen beskrives sålunda: »Man skall utstöta eder ur synagogorna; den tid kommer, då vem helst som dräper eder skall mena sig därmed göra en ofertjänst åt Gud», d.v.s. stå i det godas och rättas tjänst. Den Kristi apostel eller lärjunge, som försöker framställa evangeliet så och framträda med kristendomen så, att världen skall reagera på annat sätt: finna den tidsenlig och förmånlig, han har svikit Kristus och syndat mot den Helige Ande. Den som blivit känd av Fadern, i Kristus sett Guds härlighet, han har därmed tagits ut för en uppgift, som måste framkalla den Kristus-fientliga världens hat. Att försöka få det annorlunda, det är att komma på fall. Nu talar Kristus om detta, på det att lärjungarna ständigt, genom hela denna tidsålder, skulle behålla detta i minnet, erinra sig det, och hålla sig fast därvid. Om de det göra, få de, får församlingen, del av den ständiga kraftströmmen från Guds tron: Guds Helige Ande. (Jfr Uppenb. 22:1, Hes. 47:1, Zack. 14:8.)

Joh. 14:23-31 (Pingstdagen).

»Om någon älskar mig, så kommer han att bevara (tērései) mitt ord.» Kristi ord och evangelium äro som en outtömlig, oändligt djup skatt, som överlämnas åt den skara människor och åt var enskild, som älskar Kristus. Vad är det viktigaste de

kunna göra med denna skatt, så väl för sig själva som för kommande släkten: det är att *bevara* (tēréin) den, bevara den som något obeskrivligt dyrbart och heligt. De ha fått hela denna skatt, hela evangeliet, hela den obegripliga rikedom av Kristi liv, lära och försoningsverk åt sig överlämnad. Det är nu icke meningen, att de endast skola taga emot det, som de med sin vishet och klokhet kunna utgrunda, eller — ännu värre — att de åt andra, åt efterkommande släkten endast skulle överlämna så mycket (= så litet) av denna skatt, som de själva med sin begränsade insikt ha kunnat fatta och tillgodogöra sig. Ty de som så gjorde, de voro icke gripna av den kärlek och tacksamhet till Kristus, som ingen som verkligen sett honom kan undgå att vara gripen av.

Men det är icke meningen, att denna skatt skall vara något otillgängligt och ofruktbart, för den nämligen som i trohet och vördnad — och kärlek — *bevarar* den. Ty *för det första* är denna skatt icke överksam även då den icke ännu uppfattats. Den är som livet självt: livet lever i mig även utan att jag alls fattar, hur detta sker. Så säger Jesus: »Min Fader skall älska honom och vi skola komma till honom och taga vår boning hos honom». Den, som bevarar detta Livets Ord, Kristi ord, hos honom skall Kristus och Kristi Fader själv bo med sitt liv, och vara när honom med sin Ande. Och *för det andra*, hur ringa än dens kraft är som bevarar Ordet i ett troget och hängivet hjärta, så kommer — enligt Jesu löfte — den Ande, av vilket detta Ord är härflutet, att undan för undan lära honom allt och påminna honom om allt, som Kristus har sagt, och detta i mån av hans behov. Och det finns ingen gräns för detta meddelandes, denna undervisnings rikedom, liksom icke heller någon gräns för det bevarade Ordets djup, vilket skönjes allt djupare för varje klarhet som vinnes.

Men med denna skatt, detta liv, får den kristna församlingen och den enskilde bevararen av denna skatt, också den

frid som är över allt förstånd. Det är något alldeles särskilt med denna frid, en frid av ny och annorlunda innebörd och egenskap än den frid, som man förut känner till, den »frid som världen giver». Det är den andliga världens frid, friden från Fadern och Kristus själv — som äro ett — friden hos den som är ett med sitt upphov. I denna frid är man ett med honom, i vilken denna världens furste icke har någon del. Så kan ej heller denna världens furste eller någon av de makter och väldigheter som utgå ifrån Denne — hur mycket de än kunna slavbinda, tortera och döda — på något sätt få någon ingång i den frid, som är deras som höra Kristus till, därför att de bevarat hans ord. (Jfr Uppenb. 3:7-13.)

Joh. 3:16-21 (Annand. pingst).

Nya testamentet talar mycket om nåd och dom, om barmhärtighet och rättfärdighet, men aldrig på det sätt, som fariséer och dogmatiker i alla tider behandlat dessa begrepp. De senare tyckas blott kunna tänka sig rättfärdighet och barmhärtighet som två egenskaper, som stå i motsats till varandra, och som hålla varandra i spänning — eller så, att rättfärdigheten får ge något med sig till barmhärtighetens förmån. I Nya testamentet äro dom och nåd, rättfärdighet och barmhärtighet framsprungna av samma enhetliga väsen, av samma vilja, av samma handling. Guds handling med människan är ren kärlek: »Så älskade Gud världen ...», men just denna kärlek blir till fruktansvärd dom: »då människorna dock älskade mörkret mer än ljuset». Människosonen kom icke för att döma världen, men världen dömer sig själv genom att hata honom, som är det enda ljuset, det enda goda i deras mörker. De älska den ondskap som pinar dem. De älska det som fördärvar, förintar, förstör dem, hatar dem — och de hata honom som älskar dem — om de icke tilläventyrs ge upp inför honom, sträcka sig

emot honom, tro på honom, böja sig för Sanningen. De som böja sig för Sanningen, de förnimma sig stå under domen, men de komma icke under domen utan under den förbarmande kärleken, som uppreser de fallna och upprättar de nedböjda, löser de fångna, ger syn åt de blinda och mättar de hungriga med sitt goda (Dav. Ps, 145, 146, Jes. 61). De, som intet äro få då av Honom, som är, och då de intet själva verka, så verkar Han i dem, så att deras gärningar bliva »gjorda i Gud». Då äro de av sanningen.

Joh. 3:1-15 (H. Tref. dag).

Av fruktan kommer Nikodemus om natten för att lära av Jesus. Sanningen utbjudes icke på torgen, och den som vill finna den, har icke blott svårighet att finna den utan löper även fara att bli förföljd för att han söker den. Men å andra sidan vill denna berättelse framhålla, att Nikodemus verkligen sökte Jesus och sökte honom, därför att han förstod och kände, att han hos honom kunde få svar på sina egentligaste frågor.

Liksom så ofta framträda Jesu svar på de frågor, som ställdes till honom, såsom om han talat om något annat, än det som frågades om, Det är också det enda sätt, på vilket ett rätt svar kunde ges, och ett verkligt bevis på Jesu beredvillighet att hjälpa frågaren till rätta. Ett svar ifrån sanningens och verklighetens värld måste tala om något annat, ge något annat, än det som finns i den frågandes värld. Ty denne skall ju, om han skall få ett svar av värde, just föras utanför sin egen begränsade verklighet — det är på grund av dennas brist och otillräcklighet, som han söker och frågar.

De svar, som Jesus här ge, äro också till själva sitt innehåll ett belägg för detta. Nikodemus frågar icke efter ett nytt liv, han kan icke forma en sådan fråga, men anledningen att han kom till Jesus och hos honom sökte sanningen var ju, att han icke var nöjd med det liv han hittills kände och hittills förde.

Han ville av Jesus få klarhet om tillvaron, och denna klarhet skulle naturligen också innebära, att han ändrade sitt liv, sitt levnadssätt. Den outtalade frågan var alltså denna: »Hur skall jag ändra mitt liv? Vad skall jag taga mig till med, hur skall jag omordna mitt liv för att det skall bli mening med det?» Och på denna fråga svarar Jesus med något helt annat: han talar om ett helt *nytt* liv. Ett nytt *liv* är icke detsamma som ett nytt levnadssätt, ett nytt *sätt* att leva det hittillsvarande livet. Utan det måste bli ett liv lika nytt, som den som födes hit till jorden verkligen börjar sitt liv, börjar ett nytt liv. Man måste födas av ovan till ett helt annat liv — icke ett annorlunda levnadssätt. Och hur sker det? Av gudomlig ande och säd.

Nikodemus frågar — och icke blott han utan var och en genom tiderna, som ställes inför samma svar — »hur skall detta ske?» Man vill ha en förklaring eller en anvisning på något tillvägagångssätt. Men åter blir svaret ett tal om något annat — ty hur skulle en förklaring vara möjlig? En förklaring skulle ju innebära, att man gjorde detta nya begripligt såsom något som hör det gamla till. Det vore som att försöka förklara vad kärleken är för den som aldrig provat kärleken och icke heller vill veta av den. Hur skulle det kunna ges en anvisning om hur man skall förhålla sig? Det skulle ju vara att tala om hur man skulle leva ett alldeles nytt liv på villkor att man helt stannade kvar i det gamla livet. Det vore som att för en drömmande förklara det vakna livet med en ny dröm, så att han skulle slippa att vakna.

Men den som vaknar han förnimmer att Jesus genom jordiska ting talar om de himmelska och eviga. Först och främst genom sig själv, genom sitt jordeliv, sin död, sin uppståndelse. I dessa talar en som vet, därför att han kommer från sanningens värld. Den som tager emot honom, han ser i honom »gudomens hela fullhet lekamligen», »hans härlighet såsom enda Sonens härlighet av Fadern, full av nåd och sanning». Men

den som icke förnimmer detta, han måste ju finna det hela oförnuftigt och obegripligt. Det är dock icke alla som göra detta. Hur många är det icke i stället, i vilkas själ Kristus lyst in med ett ljus, som för dem var förmer än allt ljus och all sanning som de förgäves provat ut i världen.

Luk. 16:19-31 (1 e. Tref.).

Om man över huvud tänker sig, att människan fortsätter att leva — eller existera — efter den jordiska döden — och många fler än man anar tänka sig i all hemlighet detta — så beräknar man nog, att man skall finna vägar och till och med framgång i denna fortsatta tillvaro ungefär på samma villkor som man gjorde det i detta livet. Ett sådant resonemang är ju logiskt. Och eftersom i denna jordetillvaro den ekonomiskt begåvade människan — den med ekonomiskt sinne och begåvning utrustade — i stort sett bäst behärskar tillvaron på denna sidan döden, så kan man ju antaga, att samma människor har de bästa förutsättningarna att finna sig tillrätta och vinna en tryggad position på andra sidan, om det nu finns någon sådan andra sida, vilket, som sagt, de flesta i hemlighet räkna med.

I berättelsen om den rike mannen och Lasarus lär Jesus bestämt, att det finns en fortsatt existens efter döden. Men han meddelar, att förhållandena där äro omvända. Den ekonomiskt begåvade — som naturligtvis ringaktade samvetets bud — finner sin verkningsförmåga förvånansvärt men definitivt begränsad, han får höra, att han fått ut sitt goda, under det att den fattige blir förd av änglar till Abrahams sköte. Denna berättelse är icke till varning — den hjälper icke, ty man tror ju icke vare sig på Moses eller profeterna — utan till tröst. Den är sagd för dem som hava det svårt i världen, för dem som äro fattiga och obegåvade, förföljda och föraktade.

Luk. 1:57-80 (Joh. Döp. d.).

Utan att de ledande inom det lilla folk, som de palestinska judarna utgjorde i den dåtida världen, hade en aning därom, ännu mindre de ledande och styrande i det stora världsriket, förbereddes i all stillhet den största, mest genomgripande händelsen i historien, d.v.s. i Guds plan med mänskligheten. Till evangeliet om Frälsarens födelse hör evangeliet om Johannes förberedarens födelse. Det är att lägga märke till att den största vikt fästes vid det namn som givas dessa båda: Johannes = Guds nådiga gåva, Jehoshua = Herren frälsar. Vid bägges namngivning förekommer en lovsång, helt i de gamla skrifternas, det är det gudomliga ordets språk. Ty Zacharias »blev uppfylld av Helig Ande» och talade därför Gamla Testamentets (= de gudomliga skrifternas) språk.

»I äkta profetisk hänryckning ser Zacharias återlösningens verk redan fullbordat, vilket nu med Kristi förberedares födelse var i sin gryning. I sin sons födelse, vilken Zacharias betraktade endast i dess sammanhang med Kristi uppenbarelse, såg han ett besök av Guds rika nåd, som de fromme förbidat» (Olshausen).

Johannes var den som skulle förbereda Kristus och peka på Kristus. Oförlikneligt och genom tiderna gällande är det sätt, på vilket han pekade på Kristus: »*Se Guds Lamm, som borttager världens synd!*» (Íde ho amnòs tu theú ho airōn tēn hamartían tu kósmu.)

Luk. 14:16-24 (2 e. Tref.).

Det egendomliga är, att den som fått den mest hedrande inbjudan som tänkas kan, är i stånd att vara förhindrad efterkomma denna inbjudan. Människor eftersträva mycket, men när de kallas till det som är högt över det högsta de kunnat drömma om, så försmå de detta. Men den konungsliga inbju-

dan kommer blott en gång. De som en gång avvisat den med förhinder bli icke vidare anmodade.

Emellertid har denne Konung, alla världars och rikens konung, en klass av folk som han är särskilt angelägen att inbjuda: det är sådana som äro helt ovärdiga. De enda som icke blott icke bli avvisade utan tvärtom nödgade att komma med, det är de som äro helt ovärdiga. De äro alltid välkomna till den store Konungens gästabad. För dem är evangeliet, det glada budskapet avsett: för de små, de odugliga, de ringaktade, de som intet äro. De äro den högste Konungens folk och hans särskilda skyddslingar.

Luk. 15:1-10 (3 e. Tref.).

»Det som Jesus har tappat är en sådan människa, som har vikit ifrån Herren Jesus med sitt hjärta. En sådan föreställer Jesus i evangelium under bild av ett borttappat får, och under liknelsen av en förlorad penning. Såsom det hundrade fåret hade förut varit hos den övriga hjorden, och såsom den tionde penningen hade varit förvarad på samma ställe som de övriga nio, alltså har ock en ifrån Gud avviken människa, åtminstone uti sina späda år, tillhört Herren Jesus och varit bland hans trogna.» (H. Schartau.)

Man kan säga att det finns en objektiv och en subjektiv sida hos begreppet *förlorad*, *borttappad* i Jesu mening. Den objektiva är den som Schartau så enkelt och klarsynt och bibliskt framhåller i ovan citerade satser, nämligen denna: det som är förlorat, har en gång varit på den plats, tillhört den värld, som är dess rätta hem. Det är därför det objektivt sett kan kallas förlorat, borttappat. Detta framgår också av den närstående liknelsen om den förlorade sonen: denne hade ett fadershem, sitt eget rätta hem. Så har också den förlorade människan sitt urhem. Det är det gudomliga livet, salighetens, enhetens liv, det enda liv, där hon verkligen är hemma.

Den subjektiva sidan består däri, att människan också känner sig förlorad eller är helt oförmögen att hjälpa sig själv. Den »rättfärdige» är nämligen också avskuren från sitt rätta hem, sin egentliga livssfär, men vill icke erkänna detta, utan menar sig vara på rätta vägen och icke behöva någon bättring, varför allt tal om frälsning är för honom något störande och frånstötande. Han känner sig icke förlorad och menar sig, på den väg han befinner sig, förvisso kunna vandra vidare i rätt riktning.

I liknelsen om den förlorade sonen kommer nu den subjektiva sidan särskilt till synes, som består i känslan av att vara förlorad, borttappad och helt ovärdig. »Jag är icke mer värd att kallas din son.» I de båda liknelserna om den borttappade penningen och det förlorade fåret framträder särskilt den subjektiva beskaffenhet, som består i den fullständiga oförmågan att själv finna tillbaka till sin rätta ort. »Likaså oförmögen som den borttappade penningen är att skaffa sig själv till rätta, och det förlorade fåret att åter bringa sig själv till hjorden, likaså vanmäktig är en oomvänd människa uti att omvända sig själv, utan det är den barmhärtige Frälsaren, som uträttar alltsamman.» (H. Schartau.)

Vem är nu den rättfärdige? Vilka innefattas under denna beteckning? I evangeliet berättas det, att anledningen till att Jesus framställde sin liknelse var att den klass av rättfärdiga, som representeras av fariséerna och de skriftlärderna ondgjorde sig över att Jesus omgicks med ovärdiga människor. De hylade den typiskt fariseiska satsen: »Säg mig, med vem du umgås, så skall jag säga dig, vem du är!» Fariséerna representera själva höjdpunkten av rättfärdighet, den klass som är den värsta, och som utgör en ständig fara för varje kristet samfund — eller »religiöst samfund» över huvud — därför att de befinna sig inom detta samfund och gärna förstå att göra sig till och av andra betraktas som pelare. Fariséerna såsom rättfär-

diga äro de gudfruktiga — och märkom väl: de uppriktigt gudfruktiga — rättfärdiga. De ha också förmågan att låta den ovärdige känna sig ännu ovärdigare, och stänga därmed »himmelens port» för honom. Men det finns även andra rättfärdiga, sådana som icke vilja betecknas såsom gudfruktiga, utan kanske som frigjorda från all »religiös vidskepelse», men dock mena sig veta sin väg och som icke på något sätt äro medvetna om att de sakna sin andes rätta hem och liv. De se också ned på de ovärdiga, de bortkomna, de misslyckade och odugliga, över huvud på dem som äro ringa och betydelselösa.

För de kristna samfundet betyda de rättfärdiga, av vilken klass de än äro, en fara, så fort man tillämpar mänskliga beräkningar och icke har blicken och sinnet öppna för Jesu Kristi »oförnuftiga» men verklighetsriktade handlingssätt och exempel. Är det rättfärdiga inom samfundet, så ligger faran i, att man icke vill stöta sig med dessa pelare i samfundet, som ofta ha särskilt mycket att säga till om — ekonomiskt och annorledes — inom samfundet. Är det utomstående »rättfärdiga» så är faran den, att man särskilt inriktar, sig på att vinna sådana, och är särskilt glad över att få sådana med sig, gläder sig över deras omvändelse, därför att de äro inflytelserika, värdefulla krafter, som det är en särskild heder och stolthet att ha vunnit. De räknas ju just som »värdefulla krafter».

Jesus själv förfar helt annorlunda och han påstår bestämt, att han däri handlar i fullkomlig enhet med den himmelske Fadern själv, ity att Han och Fadern äro ett. Jesus stöter sig fullkomligt hänsynslöst, och utan avseende på de ödesdigra följderna, med fariséerna, de rättfärdiga pelarna inom Guds församling, såsom de ju både själva betrakta sig och av andra anses. Och han visar en fullkomlig likgiltighet för att lägga an på de inflytelserika och värdefulla krafterna utom församlingen. Och när en dylik rent av söker honom, gör han det till synes orimligt svårt för en sådan att komma med. Den rike ynglingen

behandlar han på sådant sätt, att denne går bedrövad bort. Och Jesus fortsätter sin väg.

Men annorlunda gör han med de ovärdiga, de borttappade. Dessa äro de enda, som han söker. »Fattiga, krymplingar, blinda och nakna» — dem går han ut för att inbjuda. Och nu säger han uttryckligen i dessa liknelser, att det är dessa, som det blir *glädje* över i himmelen (d.v.s. hos Gud) och hos Guds änglar, när de göra bättring. Han gläder sig icke över de »värdefulla krafterna» utan över de borttappade, de ovärdiga, över dem som intet äro. Är Du ovärdig, så vet, att Du är särskilt sökt av Herren Jesus, särskilt inbjuden att komma till honom. Han kan också föra dig bort ifrån de usla brunnarna till frälsningens källor, ur vilka du skall ösa vatten *med glädje*. (Jes. 12:3.)

»Ty Guds galenskap är visare än människor och Guds svaghet är starkare än människor. Käre bröder, sen på eder kallelse: icke många köttliga vise, icke många mäktige, icke många ädlingar äro kallade. Men det som galet var för världen, haver Gud utvalt, på det han skulle göra de visa till skam: och det svagt var för världen, det haver Gud utvalt, på det han skulle göra det till skam, som starkt är. Och det som var oädla och föraktat för världen, haver Gud utvalt, och det som intet är, på det han skulle göra det till intet, som något är.» (1 Kor. 1:25-28.)

Frågor och svar.

Fråga: I senaste numret av tidskriften, som i övrigt är rätt så bra, förekommer på slutet ett par anmälningar av böcker, som äro tämligen okända. Vad är egentligen »Zohar» och vad är »Sefer Jesira»?

L. P.

Svar: I studiet av Nya Testamentet ingår med nödvändighet studiet av judendomen. Man kan icke komma ifrån, att Jesus och alla apostlarna voro judar. För Paulus är judendomen och Israel ett huvudproblem. Se t.ex. Romarebrevet kapp. 9-12. Det är ett fel i nutidens studium av judendomen, att man endast tar hänsyn till de riktningar inom judendomen, som Jesus och apostlarna stodo i motsatsställning till, d.v.s. fariseismen, som efter år 90 e.Kr. brukar kallas för rabbinismen. Man glömmor då bort, att det också fanns andra riktningar och strömningar. På Jesu tid funnos också bl.a. sadducéer och esséer. Sadducéerna miste sitt inflytande vid Jerusalems fall år 70, och leva kvar endast såsom kohanim, märkbara i sådana namn som Cohen, Kohn, Kahana etc. Esséerna försvinna också i historiens dunkel, men de efterlämna som andliga arvtagare kabbalisterna. »Zohar» och »Sefer Jesira» äro jämte Henoksböckerna kabbalismens huvudurkunder, liksom de bägge Talmuderna och midrascherna äro fariseismens, respektive rabbinismens urkunder. Uppenbarelseboken förutsätter kabbalistiska begrepp, liksom också Paulus flera gånger använder kabbalistiska termer, t.ex. då han talar om den förste Adam och den andre Adam, Adam Kodmon och Kristus. Kabbalismen har också spelat en mycket större roll än rabbinismen — fariseismen — i judendomens underbaraste skapelse, nämligen synagogans gudstjänst, som på ett så markant sätt godkäfts av Jesus. Se Lukas 4:15-22. Det är värt att märka, att Jesus, som så skarpt avvisade fariseer och sadducéer, helt accepterade synagogan. På samma sätt gjorde Paulus. Dennes omvändelse betydde en total brytning med fariseismen, men därmed hade han icke brutit med synagogan. Han ville på varje ort

endast förkunna evangeliet från synagogans forum. Endast när det på en ort förekom, att fariséer dominerade i den judiska församlingen och genomdrevo, att Paulus och de kristna uteslötos ur synagogan, blev aposteln tvingad att grunda en egen församling skild från synagogan. Men vi se t.ex. i Korint, att själve synagogföreståndaren följde med i den nya församlingen, när det fariseiska partiet hade lyckats genomdriva de kristnas uteslutning.

»Sefer Jesira» och »Zohar» kanske ha nämnts oförmedlat i denna tidskrift. Men därmed har ändå vunnits, att uppmärksamheten riktats på dessa bägge för ett nytestamentligt studium viktiga urkunder. Och för detta tacka vi också frågaren.

H.O.

Fråga: Finnas de s.k. Sefirot nämnda någonstans i Nya Testamentet eller kanske t.o.m. i Gamla Testamentet?

R. S.

Svar: Några av de vanligaste namnen på de mellersta sefirot äro direkt tagna ifrån 1 Krön. 29:11, 12. Där förekomma namnen på 4-8 sefiran i vanlig ordning, följda av den tionde och slutligen sammanfattade i den första. »Dig, Herre, tillhöra Storheten (4) och Styrkan (5) och Fägringen (6) och Segern (7) och Majestätet (8) ... Ditt, Herre, är Riket (10) och Du är den som är upphöjd över allt till (dess) huvud (= Krona, 1).» I Nya Testamentet förekomma dessa uttryck för Skapelsens, Uppehållsens och Försoningens verk överallt, alldeles särskilt koncentrerat i Joh. ev. 1:1-18 och Uppenb. Den vilken såsom frågaren tydligen känner till dessa »Sefirot» måste omedelbart kunna upptäcka dem i hela Nya Testamentet. Läs t.ex. dessa ord i Uppenb. 3:12: »Den där vinner, honom vill jag göra till en *pelare* uti min Guds *tempel*», 4:11: »Herre, Du är värdig taga *pris* och *ära* och *kraft*: ty du haver *skapat* allting, och för din viljas skull *hava de varelse* och äro skapte», 5:12: »*Lammet*, som dödat är, det är värdigt att hava *kraft* och *rikedom* och *visdom* och *starkhet* och *äro* och *pris* och *lov*», 11:17: »Vi tackom dig, Herre allsmäktig Gud, du som är och varit haver och *tillkommande är*, ty du haver tagit dina stora *kraft* och *regerar*», 21:6, 7: »Och han sade till mig: 'det är gjort. Jag är A och O, begynnelsen och änden; jag skall giva honom som törstar av levande vattnens källa för intet. Den som vinner, skall allt detta få äga; och jag skall vara honom *hans Gud* och han skall vara *min son*'.»

Anm. 1 Krön. 29:10-13 ingår i synagogans morgonbön, och det är icke uteslutet, att så var förhållandet redan på Jesu och apostlarnas tid. Stycket finnes i varje fall upptaget i den äldsta fullständiga redogörelse för synagoggudstjänsten, som vi äga, nämligen *Siddur Rab Amram Gaon*. Det kommer där närmast efter de s.k. Halleluja-psalmerna, d.v.s. Dav. Pss. 145-150. Man observerar, att det enl. 1 Krön. 29:10 är David själv som beder denna bön »inför hela församlingen», alltså vid en gemensam gudstjänst.

Det är viktigt att ihågkomma, att de s.k. sefirot, de gudomliga attributen och verkningssätten i Skapelse, Uppehållelse och Försoning, dels i själva grundtexten ha en rikedom på namn, dels i översättningen framträda i växlande benämningar. Detta är redan fallet vid övergången från hebreiskan till grekiskan, såväl i den grekiska översättningen Septuaginta till Gamla Testamentet, som i Nya Testamentets översättningar av gammaltestamentliga ställen.

Exempel på det förstnämnda, att en och samma sefira får olika benämningar redan i Gamla Testamentets hebreiska, är att den första, Kabod (övers. Härlighet Jes. 6:3, Hes. 3:12) även benämnes »Huvudet» (1 Krön. 29:11) »Begynnelsen» eller »Tronen» eller »Kronan» eller anges med sådana uttryck som »Du är», »Din är», »Ditt är», »Dig tillhör, tillkommer» etc. Den fjärde, »Storheten», benämnes också »Nåden» (Chesed), den femte, »Styrkan» också »Domen» eller »Rättfärdigheten», den sjätte, mittpunkten, »Fägringen», också »Frälsningen», »Jag är», »Klippan», »Förlossaren», den sista, »Riket» också uttryckes med »Slutet», »Änden», »Den som skall komma», »Herrens dag» o.s.v.

Exempel på att grekiska Septuaginta återger olika hebreiska benämningar med samma ord utgör det grekiska »doxa» (på svenska vanligtvis återgivet med »härlighet»). »Doxa» kan nämligen motsvara hebr. *kabod* (1), *tiferet* (6) och *hod* (8), omvänt kan t.ex. det hebreiska *gebura* (5) återges på grekiska än med *iskhýs* (= styrka), än med *dynastéia* (= makt, välde), än med *dýnamis* (= kraft).

Rikedomen eller mångfalden av benämningar har den betydelsen, att den rätta innebörden därigenom göres mera tillgänglig. Om jämte Gedulla (= Storhet) står Chesed (= Nåd), såsom beteckning för samma attribut, så anges därmed, att den gudomliga storheten visar sig i den gudomliga nåden, att storhet betyder rikedom på nåd. Om jämte Tiferet (= Fägring) står Geulla (= Förlossning, friköpning) eller Jeshuā (= Frälsning), så anges, att den som här ses som den sanna Fägringen, den sanna skönheten, det är bilden av Honom på Korset, med vilken kontras-

teras den fallna mänsklighetens blindhet: »han haver ingen skapnad eller däjelighet, han hade ingen skapnad som oss kunde behaga» (Jes. 53:2).

Slutligen må erinras om att den sammanfattande benämningen *sefira* (flertal: *sefirot*) — själva ordet alltså — icke finnes vare sig i Gamla eller Nya Testamentet. Som sammanfattande uttryck användes här i stället flertalsformen av de enskilda attributen. Jfr Ps. 145:1-7, 105:1-5, Rom. 1:19, 20.

H. O.

Tidskrifter.

För Biblisk Tro, Kvartalsskrift utgiven av Förbundet för Biblisk Tro (Postgirokonton 15 23 35, Biblisk Tro, *Stockholm*, årspren.-avg. 2:75).

Häfte 1 för 1946 innehåller: »Kring ett herdabrev» av D. Hedegård, »Luther och Bibeln» av Erik B. Carlsson, »Nya testamentets geografiska uppgifter» av James B. Johnstone, »Om Herrens andra tillkommelse och det tusenåriga riket» av hovrättsrådet K. J. Ekman, »Nutida folkskolebarns kristendomskunskap» av folkskollärare Nils Heimer, »Utblick över samtiden» av D. Hedegård, »Frågor och Svar», samt anmälningar av följande skrifter: H. Odeberg: *Nya testamentet om det Gamla* (Sv. Allians Miss. Förl.), Mackintosh: *Femte Mosebok* (Förlaget Filadelfia), C. S. Lewis: *The Screwtape Letters, Broadcast Talks, The Problem of Pain, Christian Behaviour, Beyond Personality* (The Centenary Press, London), samt G. Campbell Morgan: *Alpha and Omega* (Bookrom, Westminster Chapel, London). Slutligen notiser »Från Förbundets arbete», »Förbundets för Biblisk Tro årsmöte», »Nya medlemmar», »Predikantskolornas elever samlade» (Arvid Svärd), »Bibeln i dagspressen» (A. Svärd).

Karmel, organ for kristent forsknings- og opplysningsarbeid i Bibelens land og Norden, utg. Per Faye Hansen, Karmelinstituttet, Storgat. 38, Oslo (månadstidskrift, årsprenumeration 5:- kr., postgirokonton 16 77 68, Karmel, *Stockholm*).

Nr 4, april 1946 innehåller: »Da Jesus var oppstanden» av P. Faye Hansen, »Hva så apostlerne i graven» av prof. A. Saarialo, »Hvor er Golgata og Jesu grav?» av P. Faye Hansen, »Om läran är av Gud» av R. Buschmann, »Avslöring av antisemittismen», »Nytt fra Palestina og diasporaen», »Karmelhilsen fra cand. theol. Øivind Andersen», »Fra den åndelige situasjon», »Skandinavisk og utenlandsk litteratur», »Hatikvah,

det jödiske Palestinas nasjonalsang», »Samtal med läsekretsen», »Spörs-mål og svar», »Inbydelse till nordisk Karmelmöte i Norge på Fredtun Ungdomsskole ved Stavern 15-18 augusti 1946», Karmelinstitutets nye brevkurs »Bibelens Israel og Israels Bibel». (Om Karmelinstitutet och dess verksamhet se Erevna nr 1 för 1946.)

Kyrka och Folk, månadsblad för evangelisk-luthersk tro och svenskt kyrkoliv, utg. kontraktsprosten Arvid Norberg, Skultorp, (Årsprenumeration kr. 2:-, postgirokonto 4 50 55, Kyrka och Folk, Göteborg.)

Nr 4 för 1946 innehåller: »Evangelium för små och stora barn» av David Svenungsson, »Kristen fostran och vårt folks moral» av Oscar Hippel, »Ur fromhetslivets historia. Jonas Sandell II» av Josef Gustafsson, »Nicolaus Tech-Decius» av Agda Engström, »Ur kyrkoliv och folkvärld», »Böcker».

Nya Väktaren, utg. Axel B. Svensson. (Månadsskrift, postgirokonto 5 58 43, B.V., Stockholm.)

Nr 4 för år 1946 innehåller: »En har dött för alla, alltså hava de alla dött. 2 Kor. 5:14» av A. J. Bäck, »Kyrkan och nöjeslivet» av Amythos, »En deklaration» av A. S-n, »Ett profetiskt vittnesbörd», »Kroppens uppståndelse», »En reflex», »Atombomben och gudstron».

Innehållsförteckning.

	Sid.
Hovpredikanten <i>Bo Giertz</i> : Passionshistorien och vår syn på Skriften.....	65
Fil. lic. <i>Herman Wohlstein</i> : De två första påskaftnarnas symboler och innebörd inom judendomen	74
Sogneprest <i>Carl Fr. Wislöff</i> : 1 Petr. 2,4-9	78
Redaktör <i>Sture Olsson</i> : Nytestamentlig förkunnelse	81
Professor <i>Hugo Odeberg</i> : Anteckningar till nytestament- liga texter	88
Frågor och svar	108
Tidskrifter	111

EREVNA. Redaktör: Teol. lic., Fil. mag. E. Starfelt. Lund.
Redaktionskommitté: Kand. E. Albertson, Kand. G. Twegner,
Kand. T. Tykesson. Utgivare: Prof. H. Odeberg, Lund.
Distributionschef: Kand. K.-G. Landström. Red. o. exp.:
Erevna, Fack 91, Lund. Postgirokonto nr 27 11 04. Erevna
Lund.

---

*Lund 1946. Carl Bloms Boktryckeri A-B.
Falkenberg 2002. KEGs.*